

רשויות השבת א

הקדמה:

כל מלאכה שהייתה במשכן אסורה בשבת. מלאכת הוצאה מרשות לרשות במשכן, הייתה בשעת נסיעת המחנות, שהיו הלויים מעלים ומורידים את קרשי המשכן מן העגלות (שהיו רשות היחיד) לרשות הרבים (בכלל איסור זה אף טלטול חפץ ד' אמות ברשות הרבים). **מהתורה** קיימים שלושה סוגי רשויות: 'רשות הרבים', 'רשות היחיד', ו'מקום פטור'. **הוסיפו חכמים** רשות נוספת והיא 'כרמלית'. במציאות הצבאית, אנו נתקלים בצורך להעביר בשבת חפצים (המותרים בטלטול) ממקום אחד למקום שני, וצריך לשים לב האם העברתם כרוכה בהוצאה מרשות אחת לאחרת, ואם כן האם מותר לעשות זאת. **בדף זה נעסוק** ב'רשות היחיד' ו'רשות הרבים', בעז"ה בשבוע הבא נעסוק ב'כרמלית' ומקום פטור.

שאלה: ג'יפ סיור הגיע בשבת לעמדת מחסום בשטח. האם הג'יפ מוגדר רשות היחיד? האם העמדה מוגדרת רשות הרבים? האם יאסר להעביר חפץ מתוך הג'יפ החוצה במקרה זה?

א. מקור הדין

משנה שבת פרק ז משנה ב:

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת... המוציא מרשות לרשות.

חכמינו הביאו ראיה לאיסור הוצאה מרשות לרשות מן הפסוקים:

תלמוד בבלי שבת דף צו עמוד ב:

הוצאה גופה היכא כתיבא (היכן כתובה בתורה)? אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (שמות לו, ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה (לאמר איש ואשה אל עשועו על מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא). משה היכן הוא יתיב (היכן היה יושב)? במחנה לוויה, ומחנה לוויה רשות הרבים הוא, וקאמר להו לישראל: לא תפיקו ותיתו (לא תוציאו ותביאו) מרשות היחיד ידיכו (מהאוהל שלכם) לרשות הרבים.

ב. רשות היחיד

א. מהי רשות היחיד

תלמוד בבלי שבת דף ו עמוד א:

תנו רבנן... ואיזו היא רשות היחיד - חריץ שהוא עמוק עשרה (טפחים) ורחב ארבעה (טפחים), וכן גדר (ראשו של כותל) שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה - זו היא רשות היחיד גמורה.

ב. היקף מחיצות

נחלקו הראשונים, בכמה מחיצות נחשב רשות היחיד מדאורייתא:

רמב"ם הלכות שבת פרק יד הלכה א:

ואי זו רשות היחיד... מקום שהוא מוקף **ארבע מחיצות**, גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן... ומבואות שיש להן **שלושה כתלים ולחי ברוח רביעית**... רשות היחיד גמורה הן (מדאורייתא).

עבודת הקודש (הרשב"א) בית נתיבות שער ג סימן א סעי' כב:

מקום מוקף **שלוש מחיצות** גבוהות עשרה טפחים ורחב ארבעה או יותר... **הרי זה רשות היחיד דבר תורה** (ומדברבנן אסור לטלטל בתוכה כרשות הרבים), אלא שצריך הכשר מדבריהם בדופן רביעית, לחי או קורה או צורת פתח לפי מה שהוא רשות (להכשיר טלטול בתוכה).

רוב הפוסקים פסקו כדעת הרשב"א.

יוצא לאור ע"י ענף הלכה ביהמ"ד להלכה צבאית
מייל להעירות: bmlhalacha@gmail.com
הקו הפתוח: 052-9414414

ג. חורי רשות היחיד (בכותל המפריד בינה לרשות הרבים)

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף ד:

חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד (אפילו אם פונים הם גם לרשות הרבים), הם רשות היחיד.

❖ **חשוב, מדוע החורים שבכתלי רשות היחיד נחשבים כרשות היחיד, אף שהם פונים גם לרשות הרבים?**

ד. איור רשות היחיד

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף ה:

איור רשות היחיד, הוא רשות היחיד עד לרקיע.

❖ **סכם, מהן ההגדרות של רשות היחיד?**

ג. רשות הרבים

א. מהי רשות הרבים

תלמוד בבלי שבת דף ו עמוד א:

ואיזו היא רשות הרבים - סרטיא ופלטאי גדולה, ומבואות (של עיר) המפולשין, זו היא רשות הרבים גמורה.

רש"י על הגמרא:

סרטיא - מסילה שהולכין בה מעיר לעיר. **פלטאי -** רחבה של עיר, ששם מתקבצין לסחורה. **המפולשין -** משני ראשיהן לפלטאי.

ב. רוחב רשות הרבים

דבר זה נלמד, מרוחב העגלות שהיו במדבר שנשאו את קרשי המשכן.

תלמוד בבלי שבת דף צט עמוד א:

אמר רב משום רבי חייא: עגלות (היו נוסעות שתי עגלות במקביל), תחתיהן וביניהן וצדיהן (מדופן העגלה עד לסוף הגלגל שלה) - רשות הרבים. אמר אביי: בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה. וכמה ארך עגלה - חמש אמות... אמתא יתירא הוא, דהוה קאי בן לוי, דכי משתלפי קרשים - הוה נקיט להו (אמה נוספת הייתה ברוחב הדרך, שאם היו הקרשים נשמטים ממקומם, היה הבן לוי נכנס לשם, ומיישב אותם במקומם. עולה שרוחב רשות הרבים טז' אמה - כ8 מטרים).

❖ **באר כיצד למדו שרוחב רשות הרבים טז' אמה?**

השו"ע מוסיף, שלא כל חלק ברשות הרבים צריך להיות רחב טז' אמה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף ח:

מבואות הרחבים טז' אמה ומתקצרים בקצתן ואין בהם טז' אמה, יש אומרים שאם ארכן לאורך רשות הרבים (שממשיכים דרכן ישר, מרשות הרבים אחת אל השניה) הרי הם רשות הרבים.

ג. רשות הרבים אינה מקורה

שולחן ערוך הלכות שבת סימן שמה סעיף ז:

איזהו רשות הרבים... ואינם מקורים.

ד. אין לרשות הרבים שלוש מחיצות (רשות הרבים מפולשת)

שולחן ערוך הנ"ל:

איזהו רשות הרבים... ואין להם חומה.

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

ומכל מקום אין בנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו (להקל), דדעה זו גם כן לא דעת יחידאה היא... וכל בעל נפש יחמיר לעצמו.

אומנם, בביאור הלכה כתב:

ביאור הלכה על המשנה ברורה הנ"ל ד"ה שאין ששים:

אך במקום שיש עוד צד להקל, יש לסמוך על הסברא אחרונה (שדווקא כשיש ששים ריבוא, נחשב רשות הרבים), כן כתב אליה רבה.

- ❖ **לאור הנלמד בדף זה, האם ישנם צדדים נוספים לומר שבזמן הזה כמעט ואין מצויה רשות הרבים?**
- ❖ **יש אחרונים שחידשו, שהעוברים ברכב אינם מצטרפים לשישים ריבוא. מהי לדעתך הסברא בזה?**

ז. אויר רשות הרבים

שולחן ערוך אורח חיים סימן שמה סעיף יב:

רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה.

- ❖ **חשוב, מדוע רשות הרבים תופסת עד עשרה בלבד בשונה מרשות היחיד שתופסת עד לרקיע?**
- ❖ **סכם, מהן ההגדרות של רשות הרבים?**

מלבד ההשלכה להעברה מרשות לרשות במקום שאין עירוב. השלכה נוספת היא, האפשרות לסמוך על העירוב 'צורת הפתח' שיש כיום:

ילקוט יוסף שבת ה' הוספות סימן שמה הוספה א:

הנוהגים היתר לטלטל בשבת ברשות הרבים ע"י עירוב של צורת הפתח, יש להם על מה שיסמוכו, ולדעת הרבה אחרונים אף לפי דעת מרן אפשר להקל.... שאין לנו דין רשות הרבים בזמן הזה, ולפ"ז העירוב של צורת הפתח מועיל לטלטל ברשות הרבים בזה"ז, אלא שהחרד לדבר ה' ומנע לגמרי מלטלטל בשבת, תבא עליו ברכה, ומ"מ רשאי הוא לתת למי שמטלטל לקחת לו מטפחת או סידור וכיו"ב.

- ❖ **על פי מה שלמדנו, האם הגי'פ הוא רשות היחיד? האם מחסום הממוקם על ציר תנועה הוא רשות הרבים?**

ד. הלכה למעשה:

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

- א. רשות היחיד -** מקום שהן אורכו והן רוחבו הינם לפחות בגודל ד' טפחים (32 ס"מ), ומוקף מד' רוחותיו במחיצות בגובה י' טפחים (80 ס"מ) העומדות ברוח מצויה. בכלל זה עמדת שמירה סגורה, תא נהג ותא לוחמים ברק"מ, אוהל שיריעותיו פרוסות.
- רשות היחיד שמחיצותיה ניכרות לעומד מעליה, בוקעת ועולה עד לרקיע, בכלל זה גג קוביית בטון, גג רכב, או צריח טנק.
- ב. רשות הרבים -** דרך מפולשת, או כיכר וכדומה, המשמשים לרבים, אשר רוחבם למעלה מ-16 אמה (כ-8 מטר), אינם מקורים, ולדעת רבים צריך שיהיו 600,000 בני אדם עוברים הם, כך שלמעשה להבנה זו, כמעט ואין רשות הרבים מצויה כיום בארץ ישראל.

על פי מה שלמדנו לעיל, לדעת רוב הפוסקים שלוש מחיצות נחשבות לרשות היחיד דאורייתא, כדעת הרשב"א. על כן כתב החזון איש:

חזון איש אורח חיים סימן קז אות ז:

בזמן הזה כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מהתורה, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רשות היחיד.

ה. הצורך ברשות הרבים ישרה

רש"י עירובין דף ו' עמוד ב ד"ה ירושלים:

רשות הרבים שלה **מכוון משער לשער, ומפולש....**

הריטב"א מעיר על דברי רש"י:

חידושי הריטב"א שבת דף ו' עמוד א:

ועוד כתב רש"י ז"ל במסכת עירובין (ו' ב')... והכי הוא בירושלמי, אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים ז"ל.

השולחן ערוך פוסק כרש"י, אך מוסיף שמפולש נצרך דווקא כשיש לרשות הרבים חומה:

שולחן ערוך הנ"ל:

איזהו רשות הרבים... ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (שהשערים מכוונים זה כנגד זה), (ואין דלתותיו נעולות בלילה), הוי רשות הרבים.

ו. הצורך בשישים ריבוא

נחלקו הראשונים האם כל מקום שמשמש את הרבים, נחשב רשות הרבים, או דווקא מקום שעוברים בו 600,000 איש, כמניין הגברים (מגיל 20 עד 60) שהיו במדבר:

רש"י עירובין דף נט עמוד א:

עיר של יחיד - שלא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא של בני אדם, ולא חשיבא רשות הרבים, דלא דמיא לדגלי מדבר.

הר"ן על הרי"ף שבת דף כו עמוד א ד"ה אבל קשה:

והרב בעל התרומה ז"ל... שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה, משום דבעינן... ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום... והך סברא לא מחוורא, שלא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום... אם איתא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחד דזכותא (אם היה כן, היה כתוב זאת בגמרא בפירוש).

רבים מהראשונים כתבו כדעת רש"י ורבים כדעת הר"ן.

- ❖ **מהי הסברא של רש"י, ומהי סברת החולקים?**

השולחן ערוך מביא את הדעה המקילה כשיטת יש אומרים:

המשך השולחן ערוך הנ"ל:

ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים.

ביאור המשנה ברורה לשולחן ערוך ופסיקתו להלכה:

משנה ברורה סימן שמה ס"ק כג:

ולענין הלכה, מדעת המחבר דכתב דעה זו רק בשם יש אומרים משמע, דלהלכה לא סבירא ליה כן.

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל

יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית

מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,

סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן. כתיבה ועריכה: ט' ר' יצחק ענתבי

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

